

קמה

וְלַעֲלֶה: וְהִקְרִיב אֹהֶרֶן אֶת־פֶּרֶךְ הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ: וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים וְהִעֲמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וַנִּתֵּן אֹהֶרֶן עַל־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גִּרְלוֹת גּוֹרֵל אֶחָד לַיהוָה וְגּוֹרֵל אֶחָד לְעֹזָאוֹל:

לְעֹלָתָא: ו. וְיִקְרִיב אֹהֶרֶן, ית תּוֹרָא דְחֲטָאֹת דִּילֵיהּ, וְכִפֵּר עֲלוּהֵי וְעַל אֲנָשׁ בֵּיתֵיהּ: ז. וַיִּסַּב ית תּוֹרִין צְפִירִין, וַיִּקֵּים יתְהוֹן קֹדֶם לְעֹזָאוֹל:

(ו) את פר החטאת אשר לו, הוא האמור למעלה¹⁰, ולמדך כאן רש"י שמשלו הוא בא ולא משל צבור¹¹. וכפר בעדו ובעד ביתו, מתודה עליו עונותיו ועונות ביתו¹².

(ח) ונתן אהרן על שני השעירים גרלות, מעמיד אחד לימין ואחד לשמאל, ונותן שתי ידיו בקלפי ונוטל גורל בימין וחברו בשמאל, ונותן¹³ עליהם, את שכתוב בו "לה" הוא לה', ואת שכתוב בו "לעזאול" משתלח לעזאול¹⁴. עזאול, הוא הר עז וקשה¹⁵, צוק גבוה, שנאמר: ארץ גזרה (להלן פסוק כב), חתוכה¹⁶.

10 לעיל פסוק ג. 11 תו"כ פרשתא ב, יומא ג. 12 תו"כ שם ג, יומא לו ב. 13 "ונתן", בד"ר: "ונותן". 14 יומא לט א. 15 שם סו ב. 16 חתוך בזקיפה ולא משופע (נחלת יעקב).

(ו) והקריב אהרן את פר החטאת, אל פתח אהל מועד כמשפט. ראב"ע וטעם וכפר בעדו, כי בו יכפר בעדו ובעד ביתו אחר שישחטנו. ויש אומרים כי העמדתו היא כפרה.

(ח) גרלות, ידועים מדברי קבלת אבותינו. אמר הגאון¹², כי עזאול שם הר ונקרא כן בעבור שהוא תקיף, כי טעם זכר השם כטעם כהררי אל (תה' לו ז), יקתאל (מ"ב יד ז)¹³. והגאון הלוי¹⁴ תפשו, כי האל"ף במלת עזאול הוא בין זי"ן לזי"ן¹⁵. ויש אומרים שהוא הר סמוך אל הר סיני, וה' צוה להוליך השעיר ולהעלותו שם עד שישמט, ואחר כן היו מוליכים אותו בבית המקדש להר אחר, והעד¹⁶ שאמר ויעש אהרן¹⁷. וכן בחג שבועות לפי דעת¹⁸ כאשר אפרש במקומו¹⁹. ויש אומרים כי עבודת בית שני לא היתה כראשון, כי היה הכהן מחוסר בגדים ואין כפורת²⁰, וזה המפרש אמר כי השעיר ישלח במדבר, כי כן כתוב ושלח את השעיר במדבר (להלן פסוק כב), וטעמו כטעם צפור המטהר מהצרעת שהוא על פני השדה²¹, מקום שאין שם ישוב, והעד אל ארץ גזרה (שם)²². ואנחנו השיבנו, כי השעיר ישלחו במדבר כאשר הוא כתוב, וירדוף אחריו עד שיברח ויעל על הצור, על כן אמרו חז"ל

ודוחפין²³. ואמר רב שמואל²⁴, אעפ"י שכתוב בשעיר החטאת

12 [רס"ג בפירושו הארוך הובא בהשגות מבשר הבעלי]. 13 התוספת של השם אל נותנת לו ציון של הפלגה. 14 בכ"י פריס: והגאון רב מבשר הלוי. 15 ואין כאן השם אל. 16 [שעזאול הוא הר סמוך להר סיני, שהרי נאמר במפורש להלן פסוק לד שעשו במדבר ככל הכתוב בפרשה]. 17 בפסוק נאמר רק ויעש, והראב"ע מפרש ויעש אהרן. 18 נאמר ממחרת השבת (להלן כג יא) מפני שכך היה בשנה הראשונה. 19 להלן כג יא. 20 אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן: ארון וכפורת וכרוכים אש ושכינה ורוח הקודש ואורים ותומים יומא כא ב. 21 לעיל יד ז. 22 ראה רשב"ם. 23 יומא סז, א: ודחפו לאחוריו, והוא מתגלגל ויורד ולא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה אברים אברים. כלומר, השעיר לא נשלח להיות חי בארץ גזרה, אלא נדחף מן ההר ונהרג. כ"י יסוד מורא שער ט כותב ראב"ע: ודבר עזאול כמעשה הצרעת ומפורש סודו בדברי חכמינו הקדושים וככה דבר הערפה בנחל. 24 הגאון רב שמואל בן חפני.

(ח) גורלות, כי הגורל, בפרט על ידי איש חסידו²⁵, הוא כאשר ספורנו ישאל איש בדבר האלהים, כאמרו "בחיק יוטל את הגורל, ומה' כל משפטו" (משלי טז לג).

א אהרן, ע"פ דברים לג ח וראה ספורנו שם.

(ו) והקריב אהרן את פר החטאת, ויתחיל בראשונה⁷ ויגיש פר החטאת. וכפר בעדו, ויבקש כפרה⁸. (ח) גורל אחד וגו', גורל אחד לבית ה' והשני להר "עזאול"⁹.

7 הוסיף כן כי הוא מגישו פעם שנית לומר עליו וידוי אהיו הכהנים. 8 לומר שמתודה עליו. 9 כנראה כוונתו שכך שם ההר, וכ"כ בספרו אמנות ודעות מ"ג פ"י: ואני אומר כי עזאול שם הר על דרך מה שנאמר במקום אחר יקתאל (מ"ב יד ז), וכ"כ בשמו הראב"ע ומבשר הבעלי.

(ו) והקריב אהרן בעזרה את פר החטאת אשר לו. וכפר בעדו, יתודה עליו מיד. ולפי הפשט יביאנו בעזרה כדי להקריב אותו לכפרה כמו שמפרש לפנינו ושחט את פר החטאת אשר לו (פסוק יא).

בגדו אצלה (בראשית לט טז), ואחתתיה. ולא נתברר לי דעת אונקלוס בזה, כי הצניפה סיבוב שיגלגלה בראשו כצניף²⁶, ולמה יתרגם אותה בהנחה בלבד, ולא יתרגם בה הלשון שמייוחד לו לצניפה ממש, ואולי איננו בלשון הארמית²⁷, כי גם הצניפות והרדידים שבישעיה (ג כג) תרגם יונתן בן עוזיאל כתריא, ואין לשניהם לשון בצניף ובמצנפת רק לשון הקודש שניהם²⁸ מצנפתא. (ח) וגורל אחד לעזאול, "הר גבוה צוק קשה שנאמר ארץ גזרה" (פסוק כב), לשון רש"י. ובתורת כהנים²⁹, לעזאול, למקום הקשה שבהרים, יכול בישוב, תלמוד לומר המדברה (פסוק י), ומנין שיהא צוק תלמוד לומר אל ארץ גזרה (פסוק כב). ולפי זה יהיה פירוש מלת לעזאול, לקשה והוא כפול הזי"ן, כמו עזוז וגבור (תהלים כד ח). ור"א כתב³⁰, אמר רב שמואל אע"פ שכתוב בשעיר החטאת שהוא לשם, גם השעיר המשתלח הוא לשם. ואין

26 ראה שמות כח לא. 27 שבארמית אין מנח למושג הצניפה. 28 מלת שניהם ליחא בכ"י ובד"ר. ובכסף מוזק העיר שאולי צ"ל: ואין לצניף ומצנפת שם בלשון ארמי רק כמו בלשון הקודש לכן יתרגם שניהם מצנפתא. 29 פרק ב ח. 30 ראב"ע כאן.

ללבישה, דאם אינו ענין לטבילה מדנפקא היא לן מורחץ במים את בשרו ולבשם, תנהו לענין רחיצת ידיים. ומה שפרש"י קידוש ידיים ורגלים מן הכיור היינו ממים שבכיור, דקיימא לן במשנה טרף בקלפי¹⁵: אותו היום מקדש ידיו ורגליו מקיתון של זהב.

(ו) וכפר בעדו, זה וידוי דברים¹⁶, יכול כפרה בדמים, הריני דן, נאמר כאן כפרה בפר, ונאמר להלן כפרה בשעיר: לכפר עליו (להלן פסוק י), מה כפרה האמורה בשעיר וידוי דברים חוץ מדמים, דכתיב: והתודה עליו (שם פסוק כא), אף כפרה האמורה כאן בפר וידוי דברים חוץ מדמים. ואם תאמר אמאי אינו מתודה על שעיר הפנימי אחד מן השלושה וידויין, אלא יש לומר הואיל והוא לגבוה, כדכתיב: עלה עליו הגורל לה' (שם פסוק ט), גנאי כלפי מטה להתודות עליו.

(ח) וגורל אחד לעזאול, היינו סמאל. וכדי שלא יבטל קרבנם נותנים לו שוחד. ברייתא דרבי אליעזר¹⁷.

15 יומא מג ב. 16 תו"כ פרשתא ב ב. 17 פרק מו. וראה רמב"ן כאן.

ר"ע
כ"ג
כ"ד
כ"ה
כ"ו
כ"ז
כ"ח
כ"ט
ל
כ"א
כ"ב
כ"ג

רמב"ן

צורך, כי המשתלח איננו קרבן, שלא ישחט, ואם יכולת להבין הסוד שהוא אחר מלת עזאזל תדע סודו וסוד שמו, כי יש לו חפיים במקרא, ואני אגלה לך קצת הסוד ברמו בהיותך בן שלשים ושלש תדענו, והנה ר"א נאמן רוח מכסה דבר (משלי יא יג), ואני³¹ הרכיל מגלה סודו שכבר גילו אותו רבותינו ז"ל במקומות רבים, אמרו בבראשית רבה³² ונשא השעיר עליו (פסוק כב), זה עשו, שנאמר הן עשו אחי איש שעיר (בראשית כז יא), את כל עונותם, ועונות תם, שנאמר ויעקב איש תם (שם כה כז), ומפורש מזה בפרקי רבי אליעזר הגדול³³, לפיכך³⁴ היו נותנין לו לסמאל שוחד ביום הכפורים שלא לבטל את קרבנם, שנאמר גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, גורלו של הקב"ה לקרבן עולה, וגורלו של עזאזל שעיר החטאת וכל עונותיהם של ישראל עליו, שנאמר ונשא השעיר עליו, ראה סמאל³⁵ שלא נמצא בהם חטא ביום הכפורים, אמר לפני הקב"ה, רבון כל העולמים יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת שבשמים, מה מלאכי השרת יחפי רגל כך הן ישראל יחפי רגל ביום הכפורים, מה מלאכי השרת אין בהם אכילה ושתייה כך ישראל אין בהם אכילה ושתייה ביום הכפורים, מה מלאכי השרת אין להם קפיצה³⁶ כך ישראל עומדין על רגליהם ביום הכפורים³⁷, מה מלאכי השרת שלום מתווך ביניהם³⁸ כך הן ישראל שלום מתווך ביניהם ביום הכפורים, מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא כך הן ישראל נקיים מכל חטא ביום הכפורים, והקדוש ברוך הוא שומע עדותן של ישראל מן הקטיגור שלהם ומכפר על המזבח ועל המקדש ועל הכהנים³⁹ ועל כל עם הקהל, שנאמר וכפר את מקדש הקדש וגו' (להלן פסוק לג), ע"כ אגדה זו. והנה הודיענו שמו ומעשהו⁴⁰ וזה סוד הענין כי היו עובדים לאלהים אחרים, הם המלאכים, עושים להם קרבנות והם להם לריח ניחוח כענין שנאמר ושמי וקטרתי נתת לפנייהם ולחמי אשר נתתי לך סולת ושמן ודבש האכלתיך ונתתיהו לפנייהם לריח ניחוח ויהי נאם ה' אלהים (יחזקאל טז יח-יט). ואתה צריך להתבונן בכתוב במקרא ובמסורת⁴¹, והנה התורה אסרה לגמרי קבלת אלהותם וכל עבודה להם, אבל צוה הקב"ה ביום הכפורים שנשלח שעיר במדבר לשר המושל במקומות החרבן, והוא הראוי לו מפני שהוא בעליו ומאצילותו כחו יבוא חורב ושממון כי הוא העילה לכוכבי החרב והדמים והמלחמות והמריבות והפצעים והמכות והפירוד והחרבן, והכלל נפש לגלגל מאדים⁴², וחלקו מן האומות הוא עשו שהוא עם היורש החרב והמלחמות, ומן הבהמות השעירים והעזים⁴³.

31 י"ג: ואני. 32 סה י. 33 פרק מז בשינויים. 34 מוסב למה שכתוב למעלה שם: יום שנתנה תורה אמר השטן לפני הקב"ה רבש"ע על כל הרשעים נתת לי רשות ועל הצדיקים אין אתה נותן לי רשות, אמר לו, הרי יש לך רשות עליהן ביום הכפורים אם יש להם חטא, ואם לאו אין לך רשות. לפיכך וכו'. 35 בפרקי דר"א: השטן. 36 בפרקי דרבי אליעזר: קפיצין, אין להם פרקים ברגליהם שיהיו יכולים לקפצם ולישב, אלא רגליהם ישרה בלא פרק קפיצין הרגל, לכן הן עומדים תמיד (רד"ל). 37 פשט המאמר אפשר לומר על בית המקדש שהיו ישראל שם רוב היום, שהיתה העבודה נמשכת כמעט כל היום וכיון שאין ישיבה בעזרה ממילא היו עומדין כמעט כל היום (שם). 38 משמעותו על ידי אחרים שממציצין ביניהם שמצוה להשתדל בזה לתוהו השלום בין החולקים (שם). 39 כתנא קמא דמתניתין סוף פרק קמא דשבועות שהוא רבי בבבוייתא שם (יד ב), שסובר כהנים מתכפרים בשעיר המשתלח, ולא כרבי שמעון (שם). 40 שמו סמאל מלשון שמאל, כי מצפון תפתח הרעה, וצפון מצד שמאל, ושמו סמאל מלשון סמיון ועוורון, ומעשהו כל הרעות להחטיא ולקטרג ולהמית (מאירת עיניים לר' יצחק דמן עכו). 41 "כי כתיב נתתי כיו"ד וקרינן בלשון נקבה בלא יו"ד, וכן ונתתה לפנייהם וקרי ונתתייהו" (רקאנטי כה א. ועיין מנחת שי ליחזקאל טז טו). 42 חלקו מן האומות הוא עשיו... ועיין דברי רבינו שמואל כ.כ. ובמב"ם ה"ה יסודי התורה ג א: וגלגל חמישי שבו מאדים. ועיין במורה נבוכים ג ל: אמרו בספריהם כי מאדים קצף על המדברות וכו'. 43 עיין להלן יז. 44 שנאמר הן עשו אחי

ובחלקו עוד השידים הנקראים מזיקין בלשון רבותינו, ובלשון רמב"ן הכתוב שעירים (להלן יז ו), כי כן יקרא הוא ואומתו שעיר⁴⁴, ואין הכוונה בשעיר המשתלח שיהיה קרבן מאתנו אליו חלילה, אבל שתהיה כוונתינו לעשות רצון בוראינו שציוונו כך, והמשל בזה כמי שעשה סעודה לאדון וציוה האדון את האיש העושה הסעודה תן מנה אחת לעבדי פלוני, שאין העושה הסעודה נותן כלום לעבד ההוא ולא לכבודו יעשה עמו רק הכל נתן לאדון, והאדון נותן פרס לעבדו, ושמו זה מצותו ועשה לכבוד האדון כל אשר ציווהו, ואמנם האדון לחמתו על בעל הסעודה רצה שיהיה כל עבדיו נהנין ממנה⁴⁵ שיספר בשבחו ולא בנגותו. וזה טעם הגורלות, כי אילו היה הכהן מקדיש אותם בפה לה' ולעזאזל, היה כעובד אליו ונודר לשמו, אבל היה מעמיד אותם לפני ה' פתח אהל מועד, כי שניהם מתנה לה' והוא נתן מהם לעבדו החלק אשר יבוא לו מאת ה'⁴⁶, הוא הפיל להם גורל וידו חלק להם⁴⁷, כענין שנאמר בחיק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו (משלי טז לג), וגם אחרי הגורל היה מעמידו לפני ה' לומר שהוא שלו ואין אנחנו מכוונים בשילוחו אלא לרצון לשם, כמו שאמר יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אותו וגו' (פסוק י), ולכך לא נשחוט אותו אנחנו כלל, ותרגם אונקלוס לשמא דהשם ולעזאזל⁴⁸, כי האחד לשם ה' ולא לו, והשני לעזאזל ולא לשמו של עזאזל, ומפני זה אמרו רבותינו⁴⁹ ואת חקותי (להלן יח ד), דברים שיצר הרע מקטרג בהם, ועכו"ם משיבין עליהם, לבישת שעטנז ופרה אדומה ושעיר המשתלח⁵⁰. ולא מצאו בקרבנות תשובה לעכו"ם עלינו, כי הם על אישי ה', אבל בשעיר המשתלח ישיבו עלינו, כי יחשבו שאנו עושים כמעשיהם, וכן בפרה אדומה מפני שהיא נעשית מחוץ למחנה וענינה דומה לענין שעיר המשתלח להעביר רוח הטומאה, כענין שנאמר בעתיד, את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ (זכריה יג ב). ומזה תבין טעם כיבוס בגדי המשלח את השעיר לעזאזל⁵¹ והשורף את הפרה⁵², ומה שהזכירו רבותינו⁵³ בכיבוס הבגדים של פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים. והנה רמז לך ר"א שתדע סודו כשתגיע לפסוק ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים (להלן יז ז).⁵⁴ והמלה מורכבת⁵⁵ וחבריה רבים. והנה הענין מבואר, זולתי אם תחקור מהענין לשכלים הנבדלים ולרוחות בקרבן, וזה יודע ברוחות בחכמת נגרומנ"סיא⁵⁷ יודע גם בשכלים ברמזי התורה למבין סודם, ולא אוכל לפרש כי היינו צריכים לחסום פי המתחכמים בטבע הנמשכים אחרי היווני⁵⁸ אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו,

איש שעיר (בראשית כז יא), וגם אומתו נקראת שעיר שנאמר והיה ירשה שעיר אויביו (במדבר כד יח). 45 מן הסעודה היא (רקאנטי). 46 כי אילו היה הכהן מקדיש אותן בפה ואומר עליהן זה לה' וזה לעזאזל היה משווה ענין לענין, והיה הענין כעין עבודה לעזאזל, ולא יתכן להעשות כן, אבל עתה שהיה על פי הגורל הנה השם יתברך נותן השעיר ההוא לעזאזל ומאתו בא אליו, והוא יבחר ולא אנו (רבנו בחיי). 47 ע"פ ישעיה לז יז. 48 גורל אחד לה': לשמא דהשם, אבל גורל אחד לעזאזל לא תרגם לשמא דעזאזל אלא רק לעזאזל. 49 תו"כ אחרי פרק י' י' ועי' עוד יומא סו ב. 50 בתורת כהנים: כגון אכילת חזיר ולבישת כלאים וחליצת יבמה וטהרת המצורע ושעיר המשתלח. וכן ביומא סו ב. 51 להלן פסוק כו. 52 במדבר יח ט. 53 זבחים פג א. 54 כי אם תספור מלמל עזאזל ל"ג פסוקים יגיע סוף המספר עד ולא יזבחו, וזהו שכיוון כמה שכתב: ובהיותך בן שלשים ושלש תדענו. 55 עזאזל. 56 כיוון למה שכתב הרד"ק בשרשים שורש עז: עזאזל, מלה מורכבת מן עז ואזל, ונקרא ההר כן לפי שהעז היה הולך לשם, ותרגום הולך אזל. 57 מלה זו מורכבת משתי מלות, נגר, ר"ל דבר הניגר כמים הניגרים, ומנציא הוא שם הקטורה שמקטרים המכשפים ומשביעים השדים, ואני שמעתי פירוש אחר, כי נגריס שחור בלשון לעז, ועל כן קורין לחכמה זו בלשון אכשנו שווארץ קונשט, והכי היה בזמן הכופרים שקיטרו לבעלים ועשתרות בדם האדם שהוא יותר מקובל בעיני השדים מדם אחר" - ציוני. 58 אריסטו.

וְהִקְרִיב אֶהָרֶן אֶת־הַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְיְהוָה וְעָשָׂהוּ חֲטָאתָּ: וְהַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְעֹזָאֵל יַעֲמַד־תָּי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לְעֹזָאֵל הַמְדַבֵּרָה: וְהִקְרִיב אֶהָרֶן אֶת־פֶּר הַחֲטָאתָּ אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֵּר בְּעֶדּוֹ וּבְעֵדּוֹ בֵּיתוֹ וְשִׁתַּט אֶת־פֶּר הַחֲטָאתָּ אֲשֶׁר־לוֹ: וְלָקַח מֶלֶא-

ט. ויקריב אהרן ית צפירא, דסליק עלוהי, עדבא לשמא דיי, ויעבדיה חטאתא: י. וצפירא, דסליק עלוהי עדבא לעזאזל, יתקם עד סי, קדם יי לכפרא עלוהי, לשלקא

ימיה, לעזאזל למדברא: יא. ויקריב אהרן, ית תורא דחטאתא דיליה, וכפרי עלוהי ועל אנש ביתיה, ויכוס, ית תורא דחטאתא דיליה: יב. ויטב מלי

(ט) ועשהו חטאת, כשמניח הגורל עליו קורא לו שם ואומר לה' רש"י חטאת¹⁷.

(י) יעמד חי, כמו יועמד חי על ידי אחרים, ותרגומו: יתקם כד חי. מה ת"ל חי¹⁸, לפי שנאמר: לשלח אותו לעזאזל, ואיני יודע שלוחו אם למיתה אם לחיים, לכך נאמר: יעמד חי, עמידתו חי עד שישתלח, מכאן ששלוחו למיתה¹⁹. לכפר עליו, שיתודה עליו²⁰, כדכתיב: והתודה עליו וגו' (פסוק כא).

(יא) וכפר בעדו וגו', וידוי שני עליו ועל אחיו הכהנים²¹, שהם כולם קרויים ביתו, שנאמר: בית אהרן ברכו את ה' וגו' (תהלים קלה יט), מכאן שהכהנים מתכפרין בו, וכל כפרתו אינה אלא על טומאת מקדש וקדשיו, כמו שנאמר: וכפר על הקדש מטמאות וגו' (פסוק טז).

17 תו"כ פרק ב ה. 18 שם ו. 19 כמו ששינונו: דחפו לאחוריו ומתגלגל ויורד ולא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה איברים איברים (וימא סז א — רא"ם). 20 יומא לו ב. 21 שם מא ב.

שהוא לה', גם השעיר המשתלח הוא לה', ואין צריך, כי ראב"ע המשתלח איננו קרבן, כי לא ישחט, ואם יכולת להבין הסוד שהוא אחר מלת עזאזל תדע סודו וסוד שמו, כי יש לו חברים במקרא. ואני אגלה לך קצת הסוד ברמז בהיותך בן שלשים ושלש תדענו²⁵.

(ט) ועשהו חטאת, שישחטנו.

(י) יעמד חי, מהבנין הכבד הנוסף שלא נזכר שם פועל²⁶, והיה הי"וד ראוי להיותו מאוסף בשורק²⁷, רק נרחב²⁸ בעבור אות הגרון, וכן יתקדם כל רכושו (עזרא י ח). לכפר עליו, כי הכיפור יהיה עליו, ופירושו: לשלח אותו²⁹.

(יא) והקריב אהרן, בעבור שארכו דברי השעירים הוסיף לבאר, אחר שהקריב הפר ושני השעירים אל אהל מועד יחל לשחוט את הפר שלו³⁰.

25 תספור מכאן שלשים ושלשה פסוקים עד יז: ולא יזבחו עוד לשעירים — לשדים. ראה רמב"ן כאן. 26 בנין הופעל. 27 מנוקדת בקובץ. 28 נרחב לקמץ שאחריו חטף קמץ. 29 אופן הכפור הוא לשלח אותו לעזאזל המדברה. 30 בפסוק זה חזרת התורה להמשיך כמעשה פר החטאת שהתחילה בפסוק ו, כיון שבינתיים דובר באריכות בשעירים, לפיכך היא חזרת על פסוק ו במחציתו הראשונה של פסוק יא, ומבארת שאחר הקרבת הפר ושני השעירים אל אהל מועד שחט את פר החטאת.

(ט) לה', לבית ה'.

(י) לעזאזל, להר "עזאזל". לשלח אותו לעזאזל המדברה, ואחר כך ישלחנו להר "עזאזל" במדבר.

(יא) והקריב אהרן, ויגיש אהרן פעם שניה¹⁰. ושחט, ואז ישחטנו. 10 ראה לעיל הע' 7.

(י) לשלח אותו לעזאזל המדברה, לפי פשוטו¹ לשלח אותו חי אל העזים אשר במדבר כמו שמצינו בצפרי מצורע ושלח את הצפור החיה על פני השדה (לעיל יד ז), לטהרו מטומאתו. אף כאן לטהר את ישראל מעוונותם משלחו אל המדבר והוא מקום מרעה הבהמות כדכתיב וינהג את הצאן אחר המדבר (שמות ג א), ובתלמוד²: מדבריות, בייתות. עזאזל, למ"ד יתירה כלמ"ד בית ארכאל (הושע י יד) שהיא מלשון וארב לו (דברים יט יא). וכן מ"ם של ריקם וחנם יתירות לתיקון פעולה, כמו נו"ן של שגעון ועצבון ועשרון. ולפנינו קורא המקום שמשלח שם השעיר ארץ] גזירה (פסוק כב), ארץ חריבה שאין בה שום תבואה, שהיא גזורה ונכרתת מכל טוב³.

1 ראה יומא סז ב. 2 ביצה מ א. 3 ראה רש"י פסוק כב.

והגיס דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת.

(ט) ועשהו חטאת, הגורל עושהו חטאת¹⁸.

(י) יעמד חי לפני ה', עמידתו חי לפני ה' ומיתתו בצוק¹⁹. עד²⁰ מתי הוא זקוק לו להיות חי, רבי יהודה אומר עד שיכפר, שנאמר: וכלה מכפר את הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח והקריב את השעיר החי (להלן פסוק כ).

(יא) ושחט את פר החטאת, ולקח מלא המחטה (פסוק יב), ולקח מדם הפר והזה (פסוק יד), זקוק²¹ הוא ליתן את דם הפר לכהן אחר למרסו כדי שלא יקרוש אחר שחיטה בעוד שהוא מוליך הקטורת לפני ולפנים קודם ההזאות.

18 ראה יומא מ ב. 19 תו"כ פרק ב. 20 שם ז. 21 תו"כ פרק ג א. יומא מג ב.

(ט) ועשהו חטאת, הגורל יעשה את השעיר חטאת, כאמרם ז"ל⁹ "הגורל עושה חטאת, ואין השם עושה חטאת".

(יא) וכפר בעדו, כבר בא בקבלה¹⁰ ששתי הכפרות¹¹ בעדו, הם כפרת דברים בוידוי ולפיכך הם קודם שחיטת החטאת.

9 יומא מ ב. 10 שם לו ב. 11 בפסוק ו ובפסוק שלפניו.

א דקב"ס ע"ס על ידי
עשרה אלכנות והכונס
שעשר ספי' הסכישו
שכענות של ישראל יסו
על ראש הסעיר :

לעברין על פתגמי הורייחא . והוא יומא לא שכיח דילטורא (ס"א פטרא) למללא כהו
בישראל. כד מטא האי בעירא לגבי טורא כמה חידו על חידו מתבסמין כלהו ביה והוא
גרדינא דנפיק אהדר ואמר תושבחהא-דישראל קטיגורא אהעביד סניגורא . ות"ח לאו
דא בלמודיו הוא אלא בכל אחר דבעין ישראל לאתדכאה מחובייא קב"ה יתיב לון
עטא לקשרא מארי דדינא ולבסמא לכו בחיגון קרבנין ועלוון דקרבין קמי קב"ה.
וכדין לא יכלין לאצחשא . והוא יומא יתיב על כלא כמה דמבסמין ישראל לתתא לכלא
הכי מבסמין לכל איגון דהית לכו דילטורא (ס"א פטרא) וכלא קרבנא הוא ופולחנא
דקב"ה . תאנא בההיא שעתא דכתיב ולקה אהרן את שני הבעירים וגו' . מתערין
איגון כהוא יומא לעילא ובעין לשטאה (נ"א לשטאה) ולמיפק בעלמא כיון דכהנא
מקרב אלין לתתא מתקרבין איגון לעילא . כדין עדבין סלקין בכל סטרין כהנא יתיב עדבין
לתתא כהנא יתיב עדבין לעילא . כמה דחד אשתאר ביה בקב"ה לתתא . וכד אפקין ליה
להוא מדברא . הכי נמ לעילא חד אשתאר ביה בקב"ה וחד נפיק ושט בעלמא . להוא

רעיא מ"י נא

פקודא (מ"ד) דא למפלח כהנא רבא

פולחנא דהוא יומא כמה
דאלטריך ולמשלח שעיר לעזאזל . רזא דא
כר"א בנין להתפרשא מעמא קדישא ולא
יתבע חוביהון קמי מלכא ולא יקטרג עלייהו
דבא ליה ליה תקיפו ובלטו (בה) בר כד
אתקף רוגזא מלעילא . ובהוא דורנא
אתהפך לבתא אפוטרופסא עלייהו ועל דא
אתדחייה מקמי מלכא . הא אוקימנא בנין
דחיה קן כל בשר . ועמא קדישא יתיבין
ליה כמה דאלטריך ליה שעיר ורזא דא
(בראשית כו) הן עשו אחי איש שעיר . כמה
דחיה בסטר דקדושה דכר וטקבא אוף
הכי בסטר מסאבו דכר וטקבא . מחלא
אמרי לכנבא ארמי ליה גרמא ילחך עפרא
דרגלך . שאלו לבן זומא מהו לסרוסי
כלבא . אמר להם (ויקרא כג) ובארנכם לא
תעשו כל שבארנכם לא תעשו . כמה דאלטריך
עלמא להאי . הכי אלטריך עלמא להאי .
וע"ד התמר (בראשית א) והנה טוב מאד . דא
מלאך המות . ליה לבטלא ליה מן עלמא .
עלמא אלטריך ליה אע"ג דכתיב (ישעי' נו)
והכלבים עוי נפש לא ידעו כבעה וגו' לא
יתבולוןמן עלמא . כלא אלטריך טוב רע . ובגיני כך חיה לנביומא דא למרמי ליה גרמא לכלבא
עד דחיה גריר ייעול מאן דייעול לגבי היכלא דמלכא וליט מאן דימחי בידוי . לבתר
יכרש

מדברא עלאה וחד כחד מתקשר . כתיב
וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש
השעיר החי והתודה עליו וגו' . בג"כ וסמך
אהרן את שתי ידיו . אדקב"ה יסתס על
ידיו . על ראש השעיר החי . החי דייקא .
לאכללא הוא דלעילא . והתודה עליו את
כל עונות כמה דכתיב (ויקרא ה) והתודה
אשר חטא עליה . ואוקימנא עליה דאתדכי
ב"ל ואשתאר עליה כל ההוא הוצא . אוף
הכי והתודה עליו בחר דחודי כהנא
בגינייהו דישראל . עליו . כלומר יכתארוון
כלהו עליו . ח"ל ר' חבא חי הכי והא
כתיב ולא יזבחו עוד את זבחהם
לבעירים . אמר ליה שאני הכא דהתם
לשעירים הו קרבין קרבנא ובג"כ לא כתיב
ולא יזבחו עוד את זבחהם שעירים אלא
לשעירים דהתם לבעירים הו עבדי פולחנא
ושולטנותא . והכא וכשא השעיר עליו את
כל עונותם וקרבנא לא אהעביד אלא
לקב"ה . ת"ח דבגיני קרבנא מתבסמין עלאין
ותתאין ודינא לא שריא ובלטא עלייהו
דישראל . האנא ושלח ביד איש עתי המדבר .
מ .ו איש עתי . אלא רזא דמלה הכי הוא
בכל

ר"ח פתח ק"י

ר"ח פתח ק"י

הוא
הזוהא
העם
זכיה
קס ר'
לכלהו
הא רבי
ואהרן
דיומא
ויאסור
א אמר
דאזילנא
איש אל
קחו שני
שבעין .
קן ליה .
א יתיר
לחולקיה
בסערא
דאזינו
רגלים .
ולרחמא
ירכיבהו
ד קב"ה
דברים ז'
א לכהא
בעלמא .
טין על
גורלות .
דתבסס
אמאי חד
ו מזדווג
פולחנין
בלטורא
גוונא) .
הא חבלי
כל אינון
ין

פרשת אחרי

מיתת בני אהרן. נתנו לכפרה. דוגמת דיום כפור. אמרו חכמינו. חטאם מפורש הוא. על פה ליודעים דת. כי בקרוביו אל. נקדש לעינינו.

אחרי מות שני בני אהרן וגומר. בזאת יבא אהרן אל הקודש. דרשו בו חז"ל בויקרא רבה כי הכהן הגדול היה נכנס בבית קדשי הקדשים בחבילות של מצוה שבידו. בזכות התורה שנקראת זאת ובזכות המילה שנקראת זאת וכן שבת וירושלים יוד"א כנסת ישראל שכולם נקראים זאת. וכל אלו שאמרנו הכוונה של כ"ג היה בהם כשנכנס בבית קדשי הקדשים ביה"כ. וכל אלו הנקראים זא"ת רומזים לשם הנכבד.

כתונת בד קודש ילבש. כבר בארנו כי הכהן העובד בבית ד' נקרא מלאך ה' צבאות שנאמר כי מלאך ה' צבאות הוא והמלאך נראה אל הנביא בלבוש הבדים כדוגמת של מעלה אף שלא להשוות כבוד עבד לכבוד קונו. והכי איתא בויקרא רבה כשירות למטה כן שירות למעלה. פנימיות הסוד מלת ב"ד רומז לדבר העולה ב"ד בב"ד שהוא חוט של חסד הנמשך עליו והצבע מורה על זה:

גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל. ענין שער המשתלח אעירך עליו בקצרה. דע כי מנהג הכופרים היו בזמניהם שעבדו אלקים אחרים והם מלאכים הנקראים אלקים אחרים כאשר ביארנו. והיו מביאים להם קרבנות אשר לה' לריח ניחוח כענין

שנאמר שמני וקטרתי נתתי לפנים וגו'. והנך צריך להתבונן מקרא ומסורת קריין ולא כתיבין נכתב בלא יו"ד כתיבי נתת בלשון נקבה ונקרא מלא ר"ל ששם המיוחד מתרצה בעובד לשם הנכבד. והנה התורה הקדושה אסרה לגמרי קבלת אלהות וכל עבודתם. אמנם צוה הקב"ה ביום הכפורים לשלוח שער במדבר. וכוונה זו טהורה ונקייה כעצם השמים לטהור וצריך ביאור רב כאשר נכון מחמת שיצר הרע ואומות העולם מונין אותנו וחושבים עלינו כי אנחנו זובחים לאלהים אחרים חלילה לאלקינו אשר הוזהרנו פעמים רבות בתורה מלעבוד להם. דע כי אין הכוונה בשער המשתלח שיהיה הקרבן מאתנו בשום עבדות חלילה אך הכוונה לעשות רצון בוראנו ולמלאות חפצו כדרך שמשלו המושלים במי שעושה סעודה למלך וכו' עד המלך בחמלתו על בעל הסעודה רצה שיהיו כל עבדיו נהנין מסעודתו שיספרו בשבחו ביאור המשל שאנו שולחים לשר המושל במקום מדבר והוא הראוי לו מפני שהוא בעליו ומאצילותו כחו יבא חרב ושממה כי הוא העילה לכוכבי החרב והדמים והמלחמות והמריבות והפצעים. והכלל נפש גלגל מאדים וחלקו מאומו עם היורש חרב והמלחמה. ומן הבהמות השעירים והעיזים. ובחלקו עוד השדים הנקראי' שעירים הנקראים מזיקים בלשון רבותינו ע"ה.

אחרי

אברבנאל

ויקרא טז

צג

מקדש וקדשיו ושעיר חטאת הכפורים שנכנס דמו לפני לפנים לא היה בא על השגגה אלא על המזיד לכפר על מי שעבר בזדון ונכנס טמא למקדש ואכל מן הקדשים בטומאתו לפי שהיה הזדון זולת השגגה היו החטאות שתיים אחת כנגד השוגג ואחת כנגד הזדון והותרה בזה השאלה הה'. ולכן כמו שהיה ההבדל בין חטא השוגג וחטא המזיד ככה היה הבדל גדול בין חטאות אלו השעירים שאחד מהם והוא שעיר חטאת המוסף הבא על השוגג היה נאכל לכהנים ונזרק דמו על מזבח החיצון כפי קלות החטא אבל שעיר חטאת הכפורים המורה על המזיד מפני חומרת העון ההוא היה כלו נשרף וחוף לחומה סחוב והשלך מהלאה לשערי ירושלם ונכנס דמו לפני לפנים להתחנן לאלוהי הכפורים על כפרת רשעת העון ההוא כי רבה היא והותרו בזה השאלה הר' שהיא מהחטאות גם כן:

ואמנם שעיר עזאזל שהוא הסוג הג' מהעבודות של זה היום דעתי הוא שהיו שני השעירים ההם רמו לעשו ויעקב שהיו שניהם אחים בני איש אחד ואשה אחת תאומים נולדים בשעה אחת. ולכן היו השעירים שוים בכל עניניהם ולקיתחם כמו שבא במשנה שהיו שעירים כי עשו היה שעיר בטבעו שנאמר הן עשו אחי איש שעיר. ויעקב היה צעיר כפי ימיו כי מלת צעיר **בצד"י** הוא כמו **שעיר** בש"ן לפי שהש"ן והצד"י מתחלפים כמו שזכרו המדקדקים והיה ענין הגורלות ששניהם היו שוים בטבע ומעלה, אמנם בהשגחת השם וחמלתו נפרד יעקב לנחלת השם וחלקו ונתרחק עשו מעבודת היוצר ואהבתו. וכמאמר הנביא (מלאכי א') אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו הלא אה עשו ליעקב נאם ה' ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי וגומר. ולרמוז לזה היה ענין הגורלות כמאמר (משלי ט"ז) אדון החכמים בחיק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו. והנה השעיר האחד אשר עלה עליו הגורל לה' נקרבם אימוריו על מזבח ונכנס דמו לקדש הקדשים ובהיכל השם כמו שיעקב שנפרד לתומו קרבת אלהים לו טוב והוא וזרעו זוכים לעולם הבא שהוא ההכנסה בקדש הקדשים ושעיר עזאזל שהיה רמו לעשו הוא אדום המר והעו בכתו ורשעתו היה משולח למדבר לארץ גזרה כי כן היה עשו בבחרותו איש ידע ציד איש שדה והרחיק אותו ונחלתו מנחלת השם וכמאמר הנביא (מלאכי א') ואשים את הריז שממה. וכבר העירו רז"ל בבראשית רבה (פ' ס"ה) בחכמתם על הרמו הזה. אמרו ונשא

השעיר עליו זה עשו את כל עונותם עונות תם שנאמר ויעקב איש תם. הנה א"כ לא היה ענין השעיר המשתלח קרבן לעזאזל ולכן לא זכה לזביחה ולא להקרבה על המזבח אלא להרחיקו תכלית ההרחקה ולהשליכו אל ארץ גזרה שאין בה ישוב וכאלו היה זה תפלה לאלהים שכן יעשה לשונאו וזה ענין אמרם שלא יקטרג על ישראל. כלומר שלא יהיה זרעו לישראל למכשול ולפוקה וצורך לבו. והודוי שהיה מתודה הכהן עליו עונות בני ישראל היו כל המעשים ההם משלים להטיל מורא בנפש עד שתתפעל אל התשובה והיה כ"ג מורה בפועל הנה שהעונות שחטאו ועו בני ישראל במזיד לא היו ראויים לזרע יעקב אלא לזרע עשו הפושע ולכן יחלו אותם הטומאות והעונות על זרע עשו לא על יעקב ועל זה אמר והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אותו כי אין הכונה שיכפר הקב"ה לעזאזל ולא שימחול לו עונותיו. אבל פי' לכפר עליו להתודות עליו. כי בעבור שהיה הודוי סבת הכפרה יוחלט עליו שם כפרה וכן תמצא שם שנאמר בפר חטאת הכ"ג מיד אחר לקיתחו וכפר בעדו ובעד ביתו שענינו כמו שכתבו המפרשים שיתודה על אותו פר בעדו ובעד ביתו כי עדיין לא נשחט ולא הוזה מדמו ואיך יאמר וכפר בעדו, כי אי אפשר לזכות בכפרה, אלא אחר ההואה עם היות שבפסוק הנה יש בו אצלי פירוש אחר עוד תשמענו. ואין ספק שהכ"ג מתודה גם כן על שעיר חטאת הכפורים וזונות בני ישראל עם היות שלא זכרו הכתוב כי כבר ביארנו חז"ל במסכת זבחים שבכל חטאת היה דודי בהכרה. והיותו נכון בעיני בדבר הזה, ששני השעירים היו רמו לעדת בני ישראל בכללותם אבל בבחינות מתחלפות שבהיותם טובים וישרים אחרי ה' אלהיהם ילכו ובו ידבקו יהיו לה' ואימוריהם וקרביהם שהוא כמו שביארתי רמו למחשבות הפנימיות שבהם יהיו נקרבם על מזבח השם ודמם יהיה נכנס לפני לפנים. ויוזו ממנו על הכפורת ולפני הכפורת שהוא כלו רמו לרבקות האלהי ושהם יוכו לחיי העולם הבא ויהיו תחת כנפי השכינה אשר על זה נאמר גורל אחד לה' כי שם גורל נאמר על השכר הניתן לאדם אם כפי צדקתו אם כפי רשעתו וכמו שאמר ושוכר כסיל ושוכר עוברים. והשכר קרא גורל כמו שאמר בדניאל (סי' י"ב) ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין עד שלא נקרא הגורל כך אלא לפי שמה' כל משפטו והוא דבר מושגח לא מקריי. אמנם אם היו בני ישראל רעים וחטאים לה'

ובלתי שומרים משמרתו וכבוד בית מקדשו
 היה גורלו וחלקו להיות לעזאזל רוצה לומר
 להתרחק מהשי"ת וקרשיו ויהיה עם עו פנים
 וילך בגלות לפני צר כי עזאזל הוא שם מורכב
 משתי מלות עו ואזל רוצה לומר ילך העם הזה
 וישולח מעל אדמתו להיותו עם עו פנים ויהיה
 ענשו בעולם הזה שיסחו מן הארץ ויתרחקו
 מעונג הצדיקים ומזיו השכינה וכ"ז נכלל בשם
 עזאזל כלומר העו פנים ילך לחרפות ולדראון
 עולם והנה יורה על אמתת הרמז הזה סגנון
 הפסוקים שבראשונה אמר ומאת עדת בני
 ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת מורה
 ששניהם היו רומזים על כללות האומה כפי
 מעשיהם לטובה או לרעה ושנית אמר ולקח
 אהרן את שני השעירים והעמיד אותם לפני
 ה' פתח אהל מועד ולמה יהיה לפני ה' מכוון
 לצד מערב מקום קדש הקדשים שעיר המשתלח
 עם השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' אם לא
 כי שניהם היו רומזים אל העדה בהיותה
 קדושה או פושעת ולכן נקרכו שניהם לאותו
 מקום קדוש כאומר הא לכם בני ישראל מקום
 קדושתכם אם תאבו ושמעתם יחכה ה' לחננכם
 ואם תשובו מאחרי תהיה יד ה' בכם וישלח
 אתכם מעל אדמתו ויורה על זה גם כן אמרו
 ונתן אהרן על שני השעירים גזרות גורל
 אחד לה' וגורל אחד לעזאזל כי היה הדבר
 שוה בשעירים להיות שניהם מורים על האומה
 אלא שהיה הענין בגורל משפטי ושכר אלהי
 שגורל אחד יהיה לה' בהיותם יראיו וחושבי
 שמו על דרך זה יאמר לה' אני וגורל אחד
 יהיה בחלוקי זה רוצה לומר בעדה ההיא עצמה
 בהיותה פושעת שאז תהיה עזאזל עו שאזל
 והלך לו מפני השם ומעל ארצו ויורה על זה
 גם כן שלישית אמרו והקריב אהרן את השעיר
 אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת רוצה
 לומר שהאומה בהיותה עם ה' תהיה נקרבת
 אליו שוכנת בארצו ונכנעת במקדשו ומתענגת
 תחת כסא הכבוד אמנם השעיר אשר
 עלה עליו הגורל לעזאזל שהוא עם
 ישראל שנעשה עו פנים אוזל והולך בגלות
 השעיר ההוא יעמד חי לפני ה' לכפר
 עליו לשלח אותו לעזאזל המדברה ומה גדול
 המאמר הזה ועוצם יעודו והוא שהשעיר
 החוטא ההוא הרומז לעדת בני ישראל לא
 יתום ולא יכלה בגלות אבל יעמד חי לפני
 ה' רוצה לומר לשמירת דתו וקיום תורתו עד
 שיבא עת וזמן בסוף גלותו לכפר עליו מפני
 הרעות שסבל בגלותו וזהו אמרו לשלח אותו
 לעזאזל המדברה שלמ"ד לשלח היא במקום
 מ"ם כמו ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלם

ואמנם הקטורת שהיתה הרביעית מעבודות
 היום הזה כבר ביארתי בסדר ויקחו
 לי תרומה שבדביר ההיכל שהוא לפני לפני
 היה בו ארון ובתוכו לוחות הברית וספר
 תורה בצדו ועל הארון היה הכפורת עם צורות
 הכרובים לרמוז אל הדבקות בו ית' ובמלאכיו
 שיקנה האדם באמצעות התורה כי היא באמת
 המביאה אליו ובהיכל שהיה לפני הדביר היו
 שלשה כלים השלחן והמנורה ומזבח הקטורת
 לרמוז ששלשת מעלות היו מביאות את האדם
 לדבקות העליון ההוא או שלש מעלות נמשכות
 מן התורה הא' היא העושר והכבוד בצדקה

וַיִּלְבַּשׁ אַרְבָּעָה בְּגָדֵי לְבָן אֵלֹהֵי הַמַּלְבָּגִים הַחֲטָאִים הָאֵלֹהִים, שְׂאֵם יֵאָדִימוּ כַתּוּלָע - בְּצִמְרֵי יְהוָה (יִשְׁטִיטָה א, יח). וְעוֹד: שְׂכַדְרָךְ שָׂבָא לְרֵאוֹת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה, 'לְבוּשָׁה כַתּוּלָע חָנָר' (דניאל ו, ט), כִּךָּ בָּא לְרֵאוֹת בְּבִגְדֵי לְבָן.

ח) גִּוְרָל אֶחָד לִי וְגִוְרָל אֶחָד לְעֹזָאוֹל. נִרְאִין הַדְּבָרִים, שְׁשֵׁנֵי שְׁעִירִים אֵלֹהֵי הַדּוֹמִים מִמֶּשׁ לְשֵׁנֵי גְדֵי עֲזִים שְׁעֵשָׂה יַעֲקֹב לִיצְחָק, וְעָשָׂה אֶת הָאֶחָד מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהַב הַחֲמֵר, וְזֶה חֶלְקוֹ שֶׁל סַמְאֵל, שְׁנֵתָן לוֹ שְׂחָד כְּדֵי שְׂיִקְבַּל יַעֲקֹב הַבְּרָכּוֹת עַל חֶלְקוֹ מִצֵּד הַגְּדֵי הַשְּׁנֵי שְׁעֵשָׂה פֶּסַח לִי. כִּדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (פְּרָקִי ר"א לז), כִּי בּוֹ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח הָיָה. אָמַר יַצְחָק: בְּנִי, אֲוֹצְרוֹת טְלָלִים נִפְתַּחֲנִין הַיּוֹם וְכוּ'. כִּךָּ לְדוֹרוֹת, בְּשֵׁנֵי שְׁעִירִים אֵלֹהֵי נֵתָן לְסַמְאֵל חֶלְקוֹ, כְּדֵי שְׂיִקְבַּל יַעֲקֹב חֶלְקוֹ מִן הַגִּוְרָל אֲשֶׁר לִי. וְכֵן סַמְכֵם הַמִּדְרָשׁ (ג"ר סה, יד) הָאֹמֵר: "גְּדֵי עֲזִים טְבִיבִים" (בְּרַשְׁתִּים מ, ט) - טוֹבִים לָךְ, שְׁעַל יְדִיהֶם תִּקְבַּל הַבְּרָכּוֹת; וְטוֹבִים לְבָנֶיךָ, שְׁעַל יְדִיהֶם מִתְּכַפְּרִים בְּיוֹם כְּפוּרִים.

כז) וְנִשְׂאָה הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם. דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ו"ל (ג"ר סה, טו): 'עֲוֹנֹת תָּם', זֶה 'יַעֲקֹב אִישׁ תָּם' (בְּרַשְׁתִּים כה, מ). וְכַדִּין הוּא, כִּי כָּל הַמַּחְטִיא הַרְבִּים - חֲטָא הַרְבִּים תְּלוֹי בּוֹ (אֲבוֹת ה, יח), וְיִדּוּעַ שְׁסַמְאֵל תָּמִיד מִשְׁתַּדֵּל לְהַחְטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל, וְכֵן עָשׂוֹ אָדוּם כָּל מְזֻמּוֹתָיו לְהַחְטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִצֵּד בְּרַכַּת 'וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תִּרְדִּי וּפְרַקְתָּ עָלָיו' (בְּרַשְׁתִּים מ, מ), עַל כֵּן רָאוּי לְטַעַן עָלָיו כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי תָם. לֹאמַר: שְׂיַעֲקֹב מִצֵּדוֹ תָּמִים הוּא עִם יְיָ, וְאִתָּה גְרַמְתָּ לָהֶם לְחַטָּא, עַל כֵּן תִּשָּׂא אֶת חַטָּאתָם אֶל סַמְאֵל, שְׂרוֹ שֶׁל עָשׂוֹ (רַש"י סוֹכָה נט, א, ד"ה אֱלֹהִים), שְׂנִקְרָא 'אִישׁ שְׁעִיר' (שם סט, יח). וְשְׁלִיחְתּוֹ אֶל אֶרֶץ גִּזְרָה, דּוֹמָה מִמֶּשׁ לְמָה שְׁנֵאמַר (יִזְרָאֵל ג, כ): "וְאֵת הַצְּפוּנֵי אֶרְחִיק מֵעַלְיֵכֶם וְהִדְחַתִּיו אֶל אֶרֶץ צִיָּה וְשִׁמְמָה". וְשִׁלַּח אוֹתוֹ בְּיַד אִישׁ עֲתִי - אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו"ל (יִלְקוּט רַחוּנֵי נֶסֶם מ"ו): זֶה שֶׁהִגִּיעַ עִתּוֹ לְמוֹת בְּזוֹ הַשָּׁנָה.

ל) לְפָנָי יִי תִּטְהַרוּ. כִּי אֵין יוֹם כְּפוּרִים מְכַפֵּר כִּי אִם לְשָׁבִים (יִזְרָאֵל פה, ז), וְקָדָם שְׂיִכְפֹּר עַלֵיָהֶם יִי חַיֵּב כָּל אָדָם לְטַהַר עֲצָמוֹ מִכַּף רִגְלֵי וְעַד רֹאשׁ מִכָּל טְמֵאת הָעוֹן, לְכַךָּ נֵאמַר: "לְפָנָי יִי תִּטְהַרוּ", וְלְפָנָי מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן קָדָם. וְגִדּוּלָה מִזּוֹ מִצְאָתִי בְּסִפְרֵי הַזֵּהָרָה עַל פְּסוּק "מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם" (לִקְמוֹן יט, לז), שְׂקָדָם זְמַן הַשִּׁיבָה יְקוּם הָאָדָם מִשְׁנַת תְּרַדְמָתוֹ לְשׁוֹב אֶל יְיָ. קַל וְחֵמֵר לְשׁוֹן 'לְפָנָי'. וְהֵינּוּ לְפָנָי בּוֹא יוֹם יִי הַגִּדּוּל וְהַנּוֹרָא תִּטְהַרוּ עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, וְאַחַר כֵּךָ יִטְהַר יִי אֶתְכֶם עַל יְדֵי הַכְּפָרָה.

וְהִזְהִיר עוֹד עַל הַתְּשׁוּבָה הַפְּנִימִית הַלְּבָבִית, שֶׁהִיא לְפָנָי יְיָ, כִּי הַדְּבָר הַמְּסוּר לְלֵב אֵינוֹ נִגְלָה כִּי אִם לִי לְבָדוֹ. שְׁלֵא יְהִיָה מִן הַצְּבוּעִים, הַצְּמִים וּמִתְעַנִּים וּמְרַבִּים תַּחֲנוּת כְּדֵי שְׂיִהְיוּ מְחֻזְקִים לְצַדִּיקִים, וְהוּא דוֹר טְהוֹר בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת וּמִצּוֹאָתוֹ הַפְּנִימִית לֹא רָחַץ (ע"פ מַשְׁלֵי ג, יז). לְכַךָּ נֵאמַר: "לְפָנָי יִי תִּטְהַרוּ".